

מראי מקומות - בבא מציעא פ"ט

שיטפא דלישנא הביאו, אבל באמת חלה לאו דוקא הוא, ובכל מקום תלוי באם נגמרה מלאכתו למעשר או לא. אולם כ' המ"מ דלפי הראב"ד לא הי"ל להזכיר חלה כלל, ולכן כ' דדברי הרמב"ם עיקר. **עוד פי' אי' בריטב"א**, דכ' "דהכי קאמר, כל שראוי למעשר וגם ראוי לחלה, יש לו שני דינין לאכילת פועל, דבעוד שעומד למעשר בלחוד תלי דיני' במעשר, ושוב אין פועל אוכל בו בעוד שלא נטחן, אבל מכיון שנטחן, פנים חדשות באו לכאן ועומד הוא לדבר הראוי לחלה, וכפרי אחר דמי, ופועל אוכל בו אם הוא מעשר [דהיינו, אם הפריש מעשר] עד שתגמר מלאכתו לחלה".

א) אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו, יצא המנכש בשומים ובבצלים - כ' תוס' דזה בא לומר לא רק מה דצריך להיות שאינה נגמרה מלאכתו למעשר, דזה כבר ידעי' מהא דדרשי' מואל כליך לא תתן וכו', אלא דרשי' מדיש גם לענין מה שנחשב גמר מלאכה משום שאין צריך לקרקע, דרק בכה"ג יכול לאכול, לאפוקי מנכש בשומים ובבצלים, דעדיין צריכין לקרקע, ולכן הפועל אינו יכול לאוכלם. אולם ע' **במהרש"א** דדייק מרש"י דלא ס"ל כן, אלא שהוא מפרש דכל מלאכת תלוש הוא נחשב שעת גמר מלאכתו למעשר, ומשנגמר מלאכתו למעשר אז נקרא לאחר גמר מלאכה, כגון נתפרסו עגולין [וצ"ע כוונתו].

ד) פועל מהו שיהבהב - פרש"י, שהאור ממתקן, ושאלת הגמ' הוא אם שרי להבהב ולמתוק, שע"י כן יאכל יותר. והק' **תוס'**, הא לקמן מבואר דשרי לספות במלח, וכל הנדון אם מותר לאוכלו ע"י מלח הוא רק בנוגע אם קבעו לענין מעשר או לא, וספיתא במלח דומה טפי לענבים ודבר אחר יותר מהבהב, א"כ לכאור' יש ללמוד בכ"ש דיכול להבהב הענבים, אבל משמע דלא פשטי' השאלה לענין הבהב. **ולכן פי' בשם ר"ת** דכל שאלת הגמ' הוא לענין היכא דאין אותן ענבים ראויין ליאכל אלא ע"י הדחק, וע"י הבהב יהיו ראויים לאכילה, והשאלה הוא אם זה נחשב כענבים ודבר אחר או לא. וא"כ, מה דמותר לאוכלם עם מלח פשוט הוא, דהתם מיירי שהיו ראויים לאכילה, וא"כ אי"ז פשיטות כלל לשאלת הגמ' לענין הבהב של דבר שאינו ראוי אלא ע"י הדחק. וליישב פרש"י, כ' תוס' דמיירי דנתן לו בעל הבית רשות לאוכלם עם מלח, ולכן כל השאלה הוא רק בנוגע לאם קובע למעשר או לא. וע"ע **בבעל המאור** (נב: בדפיו) דכ' דבאמת מכח הא דאמרי' דמותר לספות במלח, יכולין לפשוט דפועל מותר לו להבהב באור, ולא אמרי' דהו"ל כענבים ודבר אחר. ומה דאמרי' דמלח ודאי הו"ל כענבים ודבר אחר, זה באמת נדחה למסקנא.

ב) והלא נגמרה מלאכתו למעשר - פרש"י, והלא נגמרה מלאכתו למעשר, וטחינה והרקדה דמקמי לישא נמי לא אכיל. והק' **הרשב"א**, לימא דמיירי בשלא ראה פני הבית, או הכניסה במוץ שלה, או מיירי כשעושה. ותי' דאין קו' הגמ' והלא נגמרה מלאכתו למעשר דא"כ הו"ל אסור משום מעשר, אלא דכיון דכבר גמר מלאכתו למעשר, ואמרי' דרק מה שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו, א"כ ק', למה פועל אוכל בו, הרי כבר נגמרה מלאכתו למעשר [ואולם לכאור' ק', הרי לכאור' הגמ' בהמשך נקט דלענין חיוב מעשר ממש קאמר, שהרי ה"ו רוצה לחלק בין א"י וחר"ל, ורק בתירוצו נחית לזה דגמר מלאכה למעשר אינו אלא הגדרה למה נחשב גמר מלאכה, ואין החיוב מעשר בפועל הקובע, וצ"ע].

ג) אלא אמר רבינא, כרוך ותני, דיש, מה דיש מיוחד דבר שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה ופועל אוכל בו, וכו' - פרש"י, דהיינו דכל דבר שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנוהג בו, פועל אוכל בו. כלומר, דלדברים ששייכים בהם חלה, אז אפי' אם נגמר מלאכתו לענין מעשר, הא כיון דלא נגמרה מלאכתו לחלה, פועל אוכל בו עד שנגמרה מלאכתו גם לחלה. **וכן פי' הרמב"ם** (שכירות י"ב, ה'), אבל הראב"ד שם השיג "טעה הוא וכל האומרי' כן, שלא הוזכרה חלה אלא בכרוך ותני, אבל משעת מעשר פקעה אכילתה". והבין המגיד משנה דכוונת הראב"ד לומר דלא הי"ל להזכיר חלה, ואגב

ה) בפיתם לא יאכלו א"כ נטלו רשות

מבעה"ב- פרש"י, משום דינא נקט לה משום דאוכלין הרבה. וע"ע ברשב"א בשם הראב"ד דכ' דאכילה בפת גם קובע לענין מעשר, וא"כ אם נטלו רשות לאכול בפיתן מעשרין ואוכלין. והק' ע"ז הרשב"א, דאם אכילה בפת קובעת למעשר, א"כ למה צריך למעט ענבים ודבר אחר מאכילת פועל, תיפוק לי' דכבר נגמרה מלאכתו למעשר, וכבר נתמעטו כל מה שנגמרה מלאכתו למעשר. ותי' הרשב"א דקביעות זה אינו מן התורה, כיון דבעינן כעין מקח, וא"כ שפיר צריך קרא למעט ענבים ודבר אחר. ועוד תי', דאפי' אם היתה אכילה בפת קובעת למעשר, אז אי לאו דהתורה ממעט ענבים ודבר אחר, הי' מותר הפועל לעשר ולאכול, דכל מה דאמרי' דע"י גמר מלאכה למעשר אין הפועל יכול לאכול, זהו רק כל היכא דהגמר מלאכה הי' קודם אכילת הפועל, אבל אם הגמר מלאכה ואכילת הפועל נעשין בב"א, אז הדין הוא דשפיר יכול לאכול.

ו) קצץ, אחת אחת אוכל, שתים שתים לא

יאכל- פרש"י, דקצץ והתנה עם בעה"ב ע"מ שאוכל הו"ל כעין מקח. וע' בתוס' שהביא מר"ת דלכאו' כוונת רש"י הוא דקאי ארישא, דשכרו לעדור, דבלא קציצה אינו יכול לאכול, דאי אשכרו לקצור קאי, א"כ למה צריך לקצוץ בחנם, הרי מדין תורה יכול לאכול הרבה. וכ' בדרך אמונה (מעשר ה', י"א, בביאור ה"ל ד"ה קצץ) דאף דמשמע מדברי תוס' דבא לפרש, מ"מ כל הראשונים הבינו דבא ר"ת לחלוק על רש"י, אבל רש"י עצמו קאי אהא דשכרו לקצור, ושכן הוא בספר הישר לר"ת גופי'. וכ' דגם מדברי רש"י משמע דקאי אשכרו לקצור, דכ' דהוי כעין מקח, ואם ארישא קאי, דשכרו לעדור, הו"ל מקח ממש (כיון דאין היתר כלל לאכול משום שעודר). וליישוב פרש"י, כ' הדר"א דאולי ס"ל דאף דזיכתה לו התורה לאכול מבעל הבית, ואפי' שתים ויותר, מ"מ כל זה הוא רק היכא שהפירות נשארים אצל בעל הבית, אבל אם עושה מקח (או כעין מקח), שוב הו"ל התאנים שלו, ובזה לא זיכתה לו התורה לאכול בלי מעשר, ולכן שפיר אינו יכול לאכול אם אינו מעשרו.

ז) **אמר רבא, מי איכא מידי דבארץ קבעא ספיתא מדאורייתא ובחוצה לארץ לא קבעא ספיתא ומותר לכתחלה- ע' בפרש"י דלכאו' משמע דכל הקביעות של ספיתא הוא מדרבנן, דכ' דמדאורייתא לא הי' שייך לחלק בין חד לשתיים. וכ"כ הריטב"א בפירוש, דקביעות דספיתא אינו אלא מדרבנן. והא דאמרי' כאן מי איכא מידי דבארץ... מדאורייתא, ביאר הריטב"א דהיינו דכיון דבמעשר דאורייתא אמרי' דין קביעות דרבנן זו, א"כ מסתבר דגם במעשר דרבנן אמרי' כן, דכולה חדא גזירה היא. אולם ע' ברשב"א לעיל, וכן בריטב"א ישנים, דכ' דהדין קביעות דספיתא הוא דין דאורייתא.**

ח) שתים שתים לא יאכל- הק' הרמב"ן, למה

פסק ואמר שאינו יכול לאכול, יפריש מעשר וליכול. ואי תימא שהוא משום שלא נתן לו הבעל הבית רשות לעשר פירותיו, יעשר עליהם מפירות שיש לו, וא"כ למה אינו יכול לאוכלם. וכ' דאה"נ, באמת יכול הוא לאוכלם אם מעשרם, וכוונת הגמ' הוא רק דכל זמן שאינו מעשרם, אינו יכול לאוכלם. והק' הרשב"א, הא לא משמע הכי, אלא משמע דלא יאכל כלל קתני. ותי' דהביאור בהתנאתם הוא דלא נתן לו רשות לאכול אלא כדרך שהוא רשאי לאכול מהם בלא מעשר, דהיינו אחד אחד, דאלו שתים שתים אסור משום חיוב המעשרות, כיון שקצץ, וכל זה הי' במשמעות קציצתו, ולכן אף בלא העיכוב של החיוב לעשר אינו יכול לאכול טפי מאחד אחד.